Чупу пуçланиччен _ пĕр эрне

Ака уйăхĕн 25-мĕшĕ – пĕтĕм чăваш халăхĕшĕн паллă та сăваплă кун. Çурхи çав илемлĕ вăхăтра мăнаçлă Атăлпа ас амлă Сĕве шывĕсен хутлăхĕнче вырнаçнă илĕртÿллĕ Кăнна Кушки ялĕнче 165 çул каялла чăвашсене çутта кăларакан ĕ И.Я.Яковлев çут тĕнчене килнĕ. Чăваш Республикин Аслă Канашĕн Президиумĕ 1992 çулхи ака уйăхĕн 9-мĕшĕнче йышăннă Хушăвĕпе килĕшÿллĕн шăпах Иван Яковлевич çуралнă кун Чăваш чĕлхин уявне паллă тăватпăр.

Нимĕн тĕлĕнмелли те çук: çĕнелнĕ Раççейре, çавăн пекех ытти хăш-пĕр çĕр-шывра пурăнакан кашни чăвашшăн тата пирĕн халăха юратакан çынсемшĕн ака уйăхĕн 25-мĕшĕ – чăн-чăн праçник. Йăлана кĕнĕ тăрăх çав куна Тутар Республикинчи Теччĕ районĕнчи Кăнна Кушкинче И.Я.Яковлева тата унăн çамрăкрах юлташне, Атăлпа Урал халăхĕсен тĕпчевçине, чăвашсен пирвайхи профессорĕсенчен пĕрне Н.В.Никольские халалланă çăмăл атлетика чупăвĕ пуçланать. Ăна хатĕрленсе ирттерес тĕллевпе ЧР Физкультура, спорт тата туризм министерстви хушу кăларнă. Çав хушупах Йĕркелÿ комитетне çирĕплетнĕ.

Виçĕм кун Шупашкарти Олимп резервĕсен училищинче Йĕркелÿ комитечĕн черетлĕ ларăвĕ иртрĕ. Ăна ЧР спорт министрĕн пĕрремĕш çумĕ Алексей Яковлев ертсе пычĕ. Вăл спортсменсен 12 çынран тăракан ушкăнĕ ултă кунра Тутар Республикинчи Теччĕ, Пăва тата Çĕпрел районĕсем, Чăваш Енри сакăр хула-район урлă иртекен 300 çухрăмран ытларах тăсăлакан маршрутпа чупса тухмаллине палăртрĕ. Чупу вăхăтĕнче çăмăл атлетика енĕпе 1991 çулхи тĕнче чемпионки, XXV Олимп вăййисене хутшăннă Алина Иванова ертсе пыракан делегаци вĕренÿ заведенийĕсенче, культура çуртĕсемпе клубсенче Иван Яковлевпа Николай Никольский юбилейĕсене халалланă мероприятисене хутшăнать. Йĕркелÿ комитечĕн членĕсем – «Хыпар» хаçатăн тĕп редакторĕн çумĕ Михаил Арлановпа ЧР культура тата национальноçсен ĕçĕн министерствин пай ертÿçи Михаил Краснов каланă тăрăх вĕсене пин-пин çын хутшăнмалла. Çавăн пекех тĕл пулусемпе уявсене халалланă савăнăçлă каçсенче чăвашсемпе тутарсен паллă артисчĕсем, ăсчахсемпе тавра пĕлÿçĕсем пулĕç.

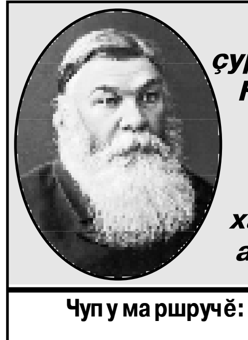

И.Я.Яковлев çуралнăранпа – 165, Н.В.Никольский çуралнăранпа 135 çул çитнине халалланă çăмăл атлетика чупăвĕ

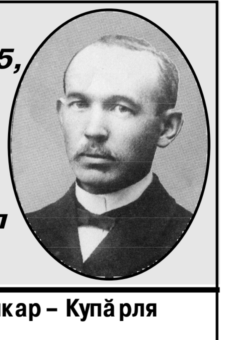

Чупу маршрутĕ: Кăнна Кушки – Шупашкар – Купăрля
2013 ç., ака, 25-30

Вунă çул каялла йĕркеленĕ пысăк пĕлтерĕшлĕ мероприятие Елчĕк, Канаш, Çĕрпÿ, Шупашкар, Муркаш районĕсенчи, Канаш тата Шупашкар хулисенчи çĕр-çĕр спортсмен та хутшăннăччĕ. Паллах, çитес кĕçнерни кун «Кăнна Кушки – Çĕпрел – Шăмăршă – Патăрьел – Комсомольски – Канаш – Çĕрпÿ – Шупашкар – Муркаш – Купăрля» маршрутпа иртекен хальхи чупăва та физкультурăпа спорта юратакан кашни çын хутшăнма пултарать. Вĕсем историллĕ çак чупăвăн кирек хăш кунĕнне те паллă спортсменсемпе пĕрле маршрутра палăртнă пĕр-пĕр ялтан е тĕрлĕ çĕртен пуçласа темиçе çухрăм чупма пултараççĕ. Йĕркелÿ комитечĕн ларăвĕнче акă Канаш район администрацийĕн пай ертÿçин çумĕ, Чăваш Республикин физкультурăпа спортăн тава тивĕçлĕ ĕçченĕ Владимир Ильин чупăва Сиккассинчи тата Шăхасанти вăтам шкулсенче вĕренекен 50-60 çамрăк спортсмен хутшăнма хатĕрри çинчен пĕлтерчĕ.

■ **Петр СИДОРОВ.**

Ахрăм

Тĕрĕссине çырас тесен...

«Хыпар» хаçатăн кăçалхи 25-мĕшĕ тата 53-мĕш номерĕсенче В.Симаковпа Г.Уткинăн Василий Волгин çинчен çырнă аса илĕвĕсем çапăнса тухрĕç. Малтанхи хайлава вуласанах «Ваççа хулигансем хĕнесе амантнипе йывăр чирлесе ÿкнĕ» тенине хирĕçлесе хаçата çырас шухăш пурччĕ – вăхăт пулмарĕ. Анчах та иккĕмĕш хут ку «пулăма» /ашшĕ сăмахĕпе пулсан та!/ халăх умне кăларса Октябрьски ялĕн вăл вăхăтра пурăннă çамрăкĕсене сăлтавсăр айăпланипе килĕшме пултараймарăм. Тĕрĕслĕхе каласа хăвармаллах пулĕ тетĕп.

Ялти çамрăксем яланах пĕрле пуçтарăнсан пĕр-пĕринпе вăй виççе-выляса кĕрешме юратнă. Ку хутĕнче те çапла пулса иртнĕ, анчах юлташĕ Ваççана çав кĕрешÿре ялти клубăн крыльца карлăкĕ çумне вăйлăрах хĕстерсе лартнă пулнă, кăкăр шăммине ыраттарнă. Çавăнтан пуçланса кайнă-тăр Ваççан чирĕ? Нимĕнле экспертиза та ун çинчен палăртман, судпа та никама айăпламан. Ку пулăм çинчен Ваççан сывăх тусĕн, Альпăрт Канашăн, кун кĕнекинче те çутатса паракан вырăнсем пулмарĕç. Çавăнпа та – судпа айăпламасăр «айăплă» теме чĕлхе çаврăнмасть.

«Çула май» тенĕ пек В.Симаковпа Г.Уткин статйисенчи тата пĕр-икĕ тĕрĕс марлăх çинче чарăнса тăрас килет.

«Çамрăк ĕмĕт» кĕнеке Альпăрт Канаш тăрăшнипе 1956 çулччен кун çути курнă. Çавăнпа та В.Волгинăн ашшĕ В.Симакова тухнă кĕнекен корректурине кăна кăтартма пултарнă. 1968 çулта алă пусса панă кĕнеки те маларах тухни пулнă ахăр. Тепĕр хут пăхса илĕр, хисеплĕ Виктор Егорович!

Геннадий Уткин хăйĕн статйинче Октябрьски районĕн «Хĕрлĕ Октябрь» райхаçачĕ çумĕнчи литпĕрлешĕвĕн «Энĕш» ятлă журналне вăтам шкулта кăларма пуçланă «Çамрăк вăй» журналпа пăтраштарса çырать.

«Энĕшĕн» 1-мĕш номерĕ Василий Волгин вилсен нумай каярах, 1958 çулта кăна, тухма пуçланă, çавăнпа та çамрăк сăвăç çав ĕçе хутшăнма пултарайман.

«Çамрăк вăй» журнала Ваççа шкулта пĕрле вĕренекен ачасемпе Альпăрт Канашпа паллашиччен кăларас шухăшпа пурăннă. Чăн та, журналăн 1-мĕш номерĕ Ваççапа Альпăрт Канаш пуçласа пĕрремĕш хут куçа-куçăн курса калаçнă /1953 çулхи акан 5-мĕшĕ!/ хыççăн тухнă. Анчах та ку ĕçе А.Канаш тÿрремĕнех хутшăннă тесе калама пултараймастăп /калаçусенче тĕрлĕ сĕнÿ панисĕр пуçне/.

Юлашкинчен ял историйĕ пирки пĕр-ик сăмах. Историе пуçран шухăшласа кăларма йывăр. Вăл фантази тата шухăш кăна пулма пултарать. Тĕрĕссине çырас тесен малтан архив хучĕсемпе паллашас пулать. Октябрьски районĕ, район центрĕ те 1956 çулта мар, 1939 çулхи кăрлачăн 21-мĕшĕнче республика Аслă Канашĕн Президиумăн Указĕпе йĕркеленнĕ, ĕлĕкхи Ĕсмĕле те Октябрьски тесе калама пуçланă.

Çÿлте асăннă статьясен авторĕсене пултарулăхра ÿсĕмсем тума, тĕрĕслĕхе çутатма чăтăмлăх сунатăп.

■ **Юрий КОЖАНОВ,**
Альпăрт Канаш поэтăн шăллĕ

Ас тăвăм

Сăвăçа икĕ пурнăç панă...

«Кам вăл поэт? Пуçне çĕклемесĕр сăвă хыççăн сăвă çыракан-и? Анчах кунашкал танлаштару ытла та вырăнсăр пек. Манăн шухăшăмпа – поэт вăлчи малтан тăван халăх шухăш-кăмăлĕпе пурăнакан, ăна хăйĕн шухă чун-чĕринче вырăн паракан çын», – çапла çырнă кун кĕнекинче Василий Иванович Андреев-Хурамал.

Вăл çак йĕркесене шăрçаласа кăларнă чухне çирĕмрен иртнĕ каччă кăна пулнă-ха. Йĕпреç тăрăхĕнчи Хурамалта çуралса ÿснĕ çамрăк шкул сакки çинче ларнă вăхăтрах малтанхи хăюсăр туйăмĕсене поэзи чĕлхипе каласа парассишĕн ăнтăлнă. Чăваш халăх поэчĕпе Çемен Элкерпе сывăх туслашнă хыççăн асамлă Парнас ăна çÿлелле шиксĕррĕн хăпарма йыхравланă. Пысăк Упакасси чыссумне çĕкленĕ мухтавлă сăвăçăмăр Василий Хурамала хавхалантарса тăнă. Иртнĕ ĕмĕрĕн 30-40-мĕш çулĕсенче унăн самаях сулмаклă хайлавĕсем «Сунтал», «Трактор», «Илемлĕ литература» журналсенче тăтăшах кун çути курнă. Çав çулсенче Йĕпреç çыравçин пĕрлешÿллĕ хуçалăхсем йĕркеленнине сăнлакан «Экран» поэмине вулакансем кăмălласа йышăннă иккен. Анчах каярахпа вăл журналистикăна куçнă, пĕр хушă Музăран писсе пурăннă.

Василий Хурамал – республикăра шкул ачисем валли тухса тăнă «Пионер сасси» хаçатăн тĕп редакторĕсенчен пĕри. Октябрьски район хаçатне кăларма тытăнсан хăй тавра шанчăк паракан яш-кĕрĕмпе хĕр-упраçа пĕрлештернĕ. Вăл çине тăнипе йĕркеленĕ «Энĕш çутисем» пĕрлешÿ тăван литературăна çĕнĕ ятсемпе пуянлатнă. Вĕсен хушшинче – йывăр чир пăталанине пăхмасăр поэзире хурçă пек пиçĕ сассине панă Альпăрт Канаш, романтика йыхравĕпе хавхаланнă Петĕр Вашават, Савватий Михайлов тата Николай Тарават сăвăççем. Василий Хурамалăн ывăлĕ Василий Волгин та пĕрремĕш сăввисене Энĕш тăрăхĕнче кĕвĕленĕ.

Шăпа иртнĕ ĕмĕрĕн 50-мĕш çулĕсенче Василий Андреев-Хурамала Йĕпреçе илсе çитернĕ. Сăвăç районти «Колхоз пурнăçĕ» хаçат ĕçне кÿлĕннĕ. Райхаçат çумĕнче йĕркеленĕ литпĕрлешĕве Чăваш халăх поэчĕн Çемен Элкерĕн ятне парсан Василий Хурамал ăна ертсе пыма тытăннă. Литература ĕçне явăçнă кашни çамрăка ырă сăмахĕпе, усăллă сĕнÿканашĕпе хавхалану кÿрсе тăнă. Василий Иванович пĕрлешĕве çĕнĕ çын хутшăннине, ырă сунса саламланă май çурăмĕсенчен çепĕççĕн лăпкатчĕ. Çакна Николай Петровский-Теветкел, Николай Кудрявцев-Йăлăм, Николай Максимовпа Владимир Кузьмин, Гаврил Луçпа Микул Пулар... туйса курнă, литературăн йывăр çулĕпе утма пил илнĕ. Çак йĕркесен авторĕ те вĕрентекенĕ умĕнче пысăк парăм пуррине чунпа туйса тăрать. Василий Хурамал мана журналистикăра тата поэзире каçалăк илме хавхалантарчĕ, Çемен Элкерпе паллаштарчĕ. Каярахпа сăпайлă ĕçĕме халăх поэчĕн ячĕпе тунă премипе чысларĕç, ку çитĕнÿре Василий Ивановичăн тÿпи çав тери пысăк.

Сывлăхĕ çирĕп марччĕ пирĕн вĕрентекенĕн, вăл час-часах вырăнпа выртмаллах чирлетчĕ. Кăшт самайлансанах редакцие кăштăртатса пыратчĕ, çĕнĕ хыпарсемпе кăсăкланатчĕ. Иртнĕ ĕмĕрĕн 50-80-мĕш çулĕсенче «Çĕнтерÿшĕн» хаçат редакцийĕ çумĕнчи литпĕрлешÿ – Чăваш Енре чи лайăххисенчен пĕриччĕ. Çемен Элкер пурнăçран уйрăлса кайиччен унпа тачă çыхăну тытнă. Вăл Йĕпреçе килсен хаçатçăсем патне кĕрсе тухмасăр нихăçан та кайман. Тĕл пулу хыççăн Семен Васильевича литпĕрлешÿ ертÿçи хăй патне илсе каятчĕ. Андреевсен Йĕпреç поселокĕнчи Коминтерн урамĕнчи çуртĕнче çыравçăсенчен кам кăна пулман-ши? «Сĕве Атăла юхса кĕрет» роман авторĕнчен Куçма Турханран пуçласа ятне палăртма ĕлкĕреймен поэт е прозаик таранах. Тăпăлтăпăл çурт умĕнче паян кунччĕнех кашласа ÿсекен хурăнсем Çемен Элкерпе Василий Давыдов-Анатри, Аркадий Лукинпа Юрий Петров-Вирьял поэтсем сăвă вуланине «ас тăваççĕ».

Поэзире самаях ăнăçлă утăмсем тума тытăннă, вулакансене тарăн шухăшлă сăвăсемпе савăнтарма пуçланă Василий Волгин вун çиччĕрех сарăмсăр çĕре кĕни ашшĕне çапса хуçнă, сывлăхне хавшатнă. Арман чулĕ пек пусса тăракан йывăр хуйха-суйха путарас шутпа Василий Иванович ялан тенĕ пекех халăх хушшине тухма, йышпа ирттерекен мероприятисене хутшăнма тăрăшнă. Район ертÿçисем ăна парти, комсомол, пионер организацийĕсен историне çырма явăçтарнăччĕ, вăл ку ĕçе пĕтĕм яваплăха туйса, чир-чĕрне манса тенĕ пек пурнăçларĕ.

Ветеранăн 60 çулхи юбилейне Йĕпреçри культура çуртĕнче халăхпа пĕрле паллă турĕ. Çакăн хыççăн «Çĕнтерÿшĕн» хаçатра «Тутар арманĕ», «Хĕр шывĕ» пысăк поэмăсем, тăван тăрăхри ятлă çынсем çинчен очерк-тĕрленчĕксем кун çути курчĕç. Вăхăтсăр вилнĕ ывăлĕн «Çамрăк ĕмĕт» ятлă сăвă кĕнекине вулакан патне çитерме вăй-хал тупрĕ. Çав вăхăтрах Чăваш кĕнеке издательствине хăйĕн ал çырăвне кайса пани пирки те савăнса пĕлтернĕччĕ вăл мана. Шел, «Ешĕл урçи» кĕнекине алла тытса кураймарĕ Василий Хурамал. Эпир, Çемен Элкер ячĕллĕ литпĕрлешÿ членĕсем, авторĕсĕрех çав кĕнекен презентацине ирттертĕмĕр.

Василий Иванович Андреев-Хурамал кăçалхи пуш уйăхĕн 20-мĕшĕнче пĕр ĕмĕр тултармаллаччĕ. Çамрăк ăрушăн питех те нумай ĕç тунă, чыслăхĕпе тата сăпайлăхĕпе ыттисемшĕн тĕслĕх шутланнă ăста сăвăçăн тата пултаруллă журналистăн 100 çулхи юбилейне халалласа Йĕпреç хула тăрăхĕн тĕп вулавăшĕнче иртнĕ тĕл пулу каçĕнче унăн хайлавĕсем тата сăввисем тăрăх чăваш композиторĕсем кĕвĕленĕ юрă-такмак шăранчĕç.

...Хурамал сали хĕрринчи масарта, шап-шурă хурăнсем речĕпе тăрса тухнă вырăнта, Андреевсем – Василий Ивановичпа савнă мăшăрĕ Татьяна Егоровна тата вĕсен ывăлĕ – ĕмĕрлĕх канăç тупнă. Ял-йыш, сывăх тăванĕсем кăна мар, вĕсен ĕçĕ-хĕлĕпе пултарулăхне пысăка хурса йышăнакансем кунта килсех çÿреççĕ.

■ **Геннадий КУЗНЕЦОВ**

Ваçанккан юрри-кĕвви халăха çывăх

Чăваш ывăл-хĕрĕ хушшинче пултаруллă, ĕçчен, ăслă шухăшлавçă сахал мар. Вĕсем пиркиаса илме пуçласан куç умне кÿршĕ ялта, Урасккилтре, çуралса ÿснĕ Никифор Ваçанкка тухса тăрать. Эпир унăн сăввисем тăрăх кĕвĕленĕ юрăсемпе киленсе ÿснĕ. Вăл вĕреннĕ шкулта пĕлÿ илнĕ. Унтах 40 çула яхăн вырăс чĕлхипе литературине вĕрентрĕм. Тен, çавăнпах маншăн унăн кун-çулĕпе пултарулăхĕ питĕ хаклă.

Эпĕ Элĕк районĕнчи Ураскилтри вăтам шкулта ĕçленĕ çулсенче Никифор Ваçанкка Чăваш кĕнеке издательствинче вăй хуратчĕ. Пурнăçĕнчи çак тапхăра вăл çапларах аса илетчĕ: «Шупашкара килсен хаçат-журнал редакцийĕсенче, чăваш патшалăх хорĕнче ĕçлерĕм. Кĕнеке издательствисенче ĕçлесе ватăлтăм. Халăха савăнтарма юрă сăмахĕсемпе сăвăсем, мыскарасем çыркаларăм. Пенсие тухма та вăхăт çитрĕ, çапах та учебниксен редакторĕн сĕтелĕ хушшинче кăштăртаткаласа ларатăп. Кун-çулăм ахалех, пушах иртменнине туйса савăнсах ĕçлетĕп».

Вăл чăннипех те сахал мар юрăсăвă çырнă. Алла тытар-ха 1976 çулта кун çути курнă «Эх, юррăм, янăра» кĕнекене. Ăна Андрей Андреев пухса хатĕрленĕ, унта 314 юрă кĕнĕ. Н.Ваçанкка сăввисемпе кĕвĕленĕ 8 юрă пур. Андрей Никандрович çамрăк ăрусемшĕн пархатарлă ĕç туса хăварнă.

1931 çулта удмурт писателĕсен Ижевскра иртнĕ пĕрремĕш съездне Н.Ваçанкка та хутшăннă. Çав çулсенче Ижевск хулинче чăваш хорне йĕркеленĕ. Никифор Ваçанкка хора çÿрекенсемпе тĕл пулнă, «Кай, кай Ивана» юрра вĕрентнĕ. Унăн юррисем уявсенче, улахсенче, вăйăсенче, ял ĕçкисенче янăранă. «Пирĕн лаши хура тур» юрра, эпĕ ас тăвасса, ялта питлĕх çапсах юрласа ташлатчĕç.

Кăçал нарăс уйăхĕнче Римма Никифоровнăпа /Н.Ваçанккан аслă хĕрĕ/ тĕл пултăм. Ашшĕ пирки çапла каласа пачĕ: «Пирĕн пата кÿршĕ ялтан, Мăн Тукташран, Илле Тукташ /Семенов/ час-часах пырса çÿретчĕ. Аттепе иккĕшĕ кăмăллă, хаваслă калаçатчĕç. Эпĕ ун чухне пĕчĕк пулнă, вĕсем мĕн çинчен калаçнине ăнланайман. Унтан пÿрт умĕнчи сак çине тухса ларатчĕç, атте купăс калатчĕ, юлташĕ юрлатчĕ. Каярахпа вăл та паллă сăвăç пулса тăнине пĕлтĕм. Çулсем иртнĕ май Илле Тукташ та, атте те яла сайрарах çÿре пуçларĕç. Ĕçленĕ, вăхăчĕсем пулман пулĕ».

Вĕсен сăввисемпе кĕвĕленĕ юрăсем халăха савăнтарса янăранă та янăранă. Илле Тукташăн «Тăван çĕршыв» сăввипе илемлетнĕ юрă Чăваш Республикин гимнĕ пулса тăчĕ. Икĕ тус пĕр-пĕрне ĕçре хавхалантарса, пулăшса пынă. Сăвă хыççăн сăвă шăрçаланă, тăван халăхшăн ырмиканми тăрăшнă, пурнăçпа тан утнă.

Н.Ваçанкка кĕсле те, купăс та ăста каланă. Ваçанккан мăнукĕ Валя çапла аса илет: «Кукаçи пасартан инçех мар, Атăла сывăх Çеçпĕл Мишши урамĕнче, пурăнатчĕ. Ĕçрен таврăнсан чÿречене уçса яратчĕ те купăс калама тытăнатчĕ. Хула урамĕнчи вĕт-шакăр купăс çеммипе пĕр чарăнми ташлатчĕ. Кукаçи вĕсем çине ăшшăн пăхса, савăнса кулса ларатчĕ. Эх, питĕ телейлĕ туйнă çак самантра вĕсем хăйсене, вăрçă хыççăн нушаллă ÿснĕскерсем. Кунĕпе ĕçлесе ĕшеннĕ кукаçи купăс каласа каннă, чунне лăплантарнă. Тен, тертлĕ ачалăхне те аса илнĕ?»

Вĕсем каласа панине итлетĕн те – тĕлĕнетĕн: мĕн тери ырă кăмăллă пулнă Никифор Ваçанкка. Пурин валли те ăшă сăмах çитнĕ унăн. Пурнăçа юратса ĕçленĕ, çырнă, юрланă вăл. Унăн сумлă ячĕ ĕмĕр-ĕмĕр халăх асăнче упранĕ.

■ **Борис БОРИСОВ**

Тăван тавралăх

Кашлатăр вăрман, ĕрчетĕр чĕр чун!

Ку вăрман пысăк мар. Кивĕ Чукалпа Çĕнĕ Чукал ялĕсен таврашĕнче. Ăна Шăмăршă вăрман хуçалăхĕн Çĕнĕ Чукал лесничестви пăхса тăрать. Вăл 20 çулĕнтĕ «Чăваш вăрманĕ» наци паркне кĕрет.

Сивĕ çăл куç çĕр айĕнчен юхса тухать те пĕчĕк юхан шыв пулса çак вăрманпа Çĕнĕ Чукал хирне чикĕлет, яла çурмалла пайласа малалла васкать. Шывĕ сивĕ те таса. Пулмантăш юхан шывĕ ытти çăл куçпа тулса Пасна юхан шывĕпе юпленет.

20-30 çул каялла ку вăрманта кĕтÿ кĕтеттĕмĕр. Кÿршĕ ялсем те кĕтĕве унтах çÿретчĕç. Йывăç-тĕме, курăка таптаттаратчĕç, кăмпа-çырлана ваттаратчĕç. Наци паркне йĕркеленĕренпе кунта шăплăх хуçаланать. Кăмпаçăсемпе çырлаçăсем хутран-ситрен çеç тĕл пулаççĕ. Вăрманта манăн ура пусман вырăн юлман. Унта кăмпа-çырла пухма çÿретĕп, мăйăр таталтăп. Шурă кăрăç, хыр тата тункатă кăмпи лайăх çитĕнет.

Ача чухне вăрманта сунар кайăкне тĕл пулман. Те кĕтÿ çÿренĕрен, те вăрмана каснăран. Сăлтавне калаймастăп. Унтанпа ÿкерчĕк улшăнчĕ. Пĕррехинче мăшăрăма хăмла çырли татма илсе кайрăм. Пĕр тĕм айĕнчен карăк вĕçсе тухрĕ те çывăхри прачак çине ларчĕ. «Аманнă вăл, вĕçеймест, тыт», – çуйхашрĕ арăм. Часах карăк çĕр çине анса ларчĕ. Юлашкинчен çÿлелле вĕçсе йывăç çине хăпарчĕ. Тинех ăнлантăм: чĕпписем кунта пытаннă. Вĕсене хăтарас тĕллевпе пире улталама хăтланчĕ. «Айтăр, урăх вырăна куçар, – терĕм. – Пăхтăр, ÿстертĕр «пепкисене».

Çак çырлалăхран инçех мар – 100 çултан иртнĕ хырлăх. Çуркунне, тул çутăлнă вăхăтра, ку вырăнтан иртме тиврĕ. Пăхатăп: карăк автанĕсем, юнланса пĕтнĕскерсем, пĕрпĕринпе тытăçаççĕ. Çĕр çине выртрăм. Сăнатăп. Чăтаймарăм, тăтăм та вĕсем патне сывхартăм. Иккĕшĕ таçта вĕçсе кайрĕç. Кунта вĕсен туй вырăнĕ иккен. Çак вăрманта пăчăрсене те пĕрре çеç мар курнă. 15-20 çул каялла вĕсемпе пĕр лаптăкра çеç тĕл пулаттăм. Юлашки çулсенче вара самай пысăк вырăна сарăлчĕç.

Сивĕ çăл патĕнчи хурăнсемпе ăвăссем çине ăсансем вĕçсе хăпараççĕ. Пĕчĕк уçланкăри çереме хир сыснисем ватаççĕ. Вĕсем валли апат тулăх: юман йĕкелĕ, мăйăр... Пăши ял хĕррипе чупса каçнине те курнă. Апла пулсан чĕр чунсем ĕрчеççĕ. Пуянлантăр вăрман!

■ **Ваçлей ИВАНОВ.**
Шăмăршă районĕ,
Кивĕ Чукал ялĕ

Йĕпреçре _ Никольский урамĕ

Йĕпреç поселокĕнче тĕрлĕ халăх çынни пурăнать. Поселок администрацийĕ нацисен хушшинчи хутшăнусене çирĕплетес тĕллевпе тĕслĕхлĕ тĕп вулавăшпа пĕрле час-часах ятарлă мероприяти йĕркелет.

Çак кунсенче вулав залĕнче Чăваш чĕлхин кунне халалланă тĕл пулу иртрĕ. Унта вырăссемпе тутарсем те, ирçесемпе çармăссем те хутшăнчĕç. «Çавра сĕтелте» вулавăш ĕçченĕсем пухăннисене Иван Яковлевич Яковлевăн Халалĕпе паллаштарчĕç, вăл мĕнлерех пурнăça кĕрсе пынине уçса паракан витĕмлĕ тĕслĕхсем илсе кăтартрĕç.

Юлашки 5 çулта район центрĕ чылай «чăвашланнă» иккен. Хула администрацийĕн пуçлăхĕ Вячеслав Анисимов савăнăçлă хыпар пĕлтерчĕ: Йĕпреç поселокĕнчи çĕнĕ урама депутатсен Пухăвĕн йышăнăвĕпе Николай Никольский ятне панă. «Хыпар» хаçатникĕслев çи çак чыса тивĕçиччен кăшт маларах çĕнĕ 2 урам Иван Яковлев тата Çемен Элкер ячĕпе хисепленме пуçланă.

Г.ВАСИЛЬЕВ.

Тем те пĕр

3 пÿлĕмлĕх ваттерте çулталăк тăршшĕнче 40 килограмм таран тусан пухăнать. Тусанра тупса палăртнă япаласен пĕтĕмĕшле списокĕ Менделеев таблици евĕрлех. 70 процентне çут çанталăк «туса кăларать», ытти 30 процентне – çын. Тĕпрен илсен кусем – нефть, газ, çĕр кăмрăкĕ, йывăç çунтарнă хыççăн пулакан каяшсем.

Çапах та тусанăн тĕп çăл куçĕ – тăпра. Çил вĕрнĕ май тăпра пайĕсем тÿпене çÿле-çÿле хăпараççĕ те çĕр-çĕр çухрăма куçаççĕ. Иккĕмĕш вырăнта океан тусанĕ – тинĕссем тăварăн пĕчĕк пайĕсене сывлăшалла тапса кăлараççĕ. Пуш хирсем те пире тимлĕх сĕр хăвармаççĕ, тĕслĕхрен, Сахарăна илер. Унăн 60-200 млн тонна тусанĕ Вăта Çĕр Америка тăвĕсем, Европăри, Раççейри, Австралири хуласем çине ларать. Пирĕн кил-çуртри тусанра чечек тусанĕ, кăмпас, выльăх çăмĕ, çын çÿçĕ тата ытти те пур.

«Сывлăх» хаçатăн çĕнĕ номерĕ пичетленсе тухрĕ

- Кавăн вăрриюна тасатать.
- Апат анмасан армути сиропĕ усăллă.
- Шултра сухан чула ирĕлтерет.
- Куçа пыл тумлатса.
- Хурăн сĕткенĕ – чĕрĕлĕх шĕвекĕ.
- Хуппи питĕ витĕмлĕ иккен.
- Эмел курăкĕсемпе суйласа усă курмалла.
- Вăрах бронхитран.
- Ăс-тăн çивĕчлĕхне упрасчĕ.
- Гипертони çамрăклансах пырать.
- Каланхоэ уйрăмах паха.
- Чĕре сикет-и?
- Чупсах тармалла.
- Чĕр куççи сыппине ыраш çăнăхĕпе турăх сиплеççĕ.
- Вар хытать пулсан.
- Лапă урана пулăшма.

Факс: /8352/ 28-83-70.
E-mail:hypar2008@rambler.ru
реклама пĕлтерÿ
Тел.: 28-83-70.
316-мĕш пÿлĕмре йышăнаççĕ.

ПРОДАЮ

10.Песок, гравий, щебень, керамблок, торф. Т. 8-919-671-61-46.

25.Гравмассу, керамблок, песок, торф. Доставка. Т. 8-902-327-75-85.

79.БЕТОН. Доставка. Т. 67-14-22.

САЖАЛКИ
для рассады и картофеля
фрезы, плуги, культиваторы
Всё новое. Тел. 89373885089.

80.КОНДИЦИОНЕРЫ. Тел. 67-14-22.

157.Заборы кованые. Т. 67-52-87.

227.Немецкие пластиковые ОКНА – дёшево. Т. 89875754704.

КУПЛЮ

244.Дом по материнскому сертификату /наличка/. Т. 89026611886.

245.Дом с участком в любом состоянии. Тел. 89023595080.

РАБОТА

134.Приглашаю бригаду для строительства 2-этажного кирпичного дома в Подмосковье. Т.: 8-925-728-72-55, Вадим Анатольевич; 8-925-838-99-09, Александра.

«Хыпар» хаçатăн çитес номерĕ ака уйăхĕн 20-мĕшĕнче тухать.

чăваш халăх хаçачĕ
ХЫПАР
УЧРЕДИТЕЛЬСЕМ – ЧĂВАШ РЕСПУБЛИКИН МИНИСТРСЕН КАБИНЕЧĔ, "ХЫПАР" ХАÇАТ РЕДАКЦИЙĔ

Директоршăн-тĕп редакторшăн М.М.АРЛАНОВ

Номер редакторĕ Г.А.МАКСИМОВ

РЕДКОЛЛЕГИ:
М.М.АРЛАНОВ /тĕп редактор çумĕ/
Т.В.ИЛЬИНА /яваплă секретарь/
А.П.ЛЕОНТЬЕВ / директор – тĕп редактор/
Г.А.МАКСИМОВ /тĕп редактор çумĕ/
А.Х.ЛУКИЯНОВА, Н.Г.СМИРНОВА

ТЕЛЕФОНСЕМ

Адрес: 428019, ШУПАШКАР, ИВАН ЯКОВЛЕВ ПРОСПЕКЧĔ, 13, ПИЧЕТ ÇУРЧĔ, III ХУТ, "ХЫПАР".

Электрон почта:
pop408@rambler.ru
hypar@mail.ru

РЕКЛАМĂПА ПĔЛТЕРÿСЕНЕ 316-мĕш пÿлĕмре йышăнаççĕ. Тел. 28-83-70.

Тираж 7433. Заказ 1317.